

Transformace českého hospodářství po roce 1989

26. září 2013

Visegrádská čtyřka

-
- Visegrad Group
-

- vznik 1991
 - ČSFR (V. Havel), Polsko (L. Wałęsa), Maďarsko (J. Antall)
- evropská integrace

Výchozí pozice

- **MAĎARSKO - „gulášový socialismus“**
- první reformy už v 60. a 70. letech
- 80. léta - spolupráce se Světovou bankou a MMF
- zavedena DPH
- existence soukromého sektoru
- půjčky od západních bank

- **POLSKO**
- import strojů a technologií -> neúspěch, zadlužení
- soukromé zemědělství a soukromí řemeslníci (vých. Polsko)

Výchozí pozice

- **ČESKOSLOVENSKO**
 - extrémní stupeň státní kontroly
 - neexistence soukromého sektoru
 - absence malých a středních podniků
 - velká závislost na RVHP
 - zátěž - pomoc Slovensku
-
- Přesto vstupní pozice ČSR nebyla špatná!

Tab. 1: Zaměstnanost podle sektorů národního hospodářství [%] v Československu, Maďarsku a Polsku v roce 1988

	Primér	Sekundér	Terciér
Československo	11,5	47,9	40,6
Maďarsko	20,0	37,4	42,5
Polsko	26,5	37,2	36,3

Transformace

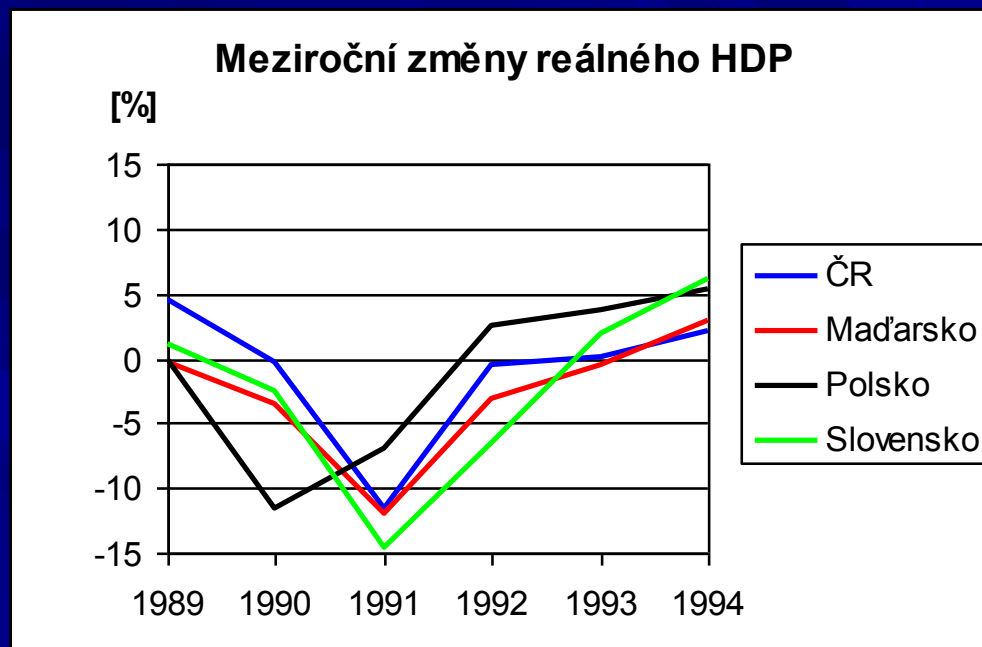
- 90. léta - experimentální období
- otázka řazení jednotlivých kroků
- **ŠOKOVÁ TERAPIE**
 - rychlejší forma
 - upřednostňuje soukromé vlastnictví
- **GRADUALISTICKÁ TEORIE**
 - pomalejší forma, dlouhodobý proces
- sledováno v zahraničí

Transformační recese

- ve všech zemích V4
- pokles HDP
- pokles průmyslové výroby
- snížení produktivity práce
- růst nezaměstnanosti

■ PŘÍČINY:

- ztráta tradičních trhů
- adaptace na nové trhy
- přerušení dodavatelských řetězců
- deformovaná struktura ekonomiky

Liberalizace

- socialistické země - silná regulace

1989: podíl soukromého podnikání na tvorbě HDP

- Československo 5 %
- Maďarsko 20 %
- Polsko 28 %

2002-2006: - ČR, Slovensko, Maďarsko 80 %

- Polsko 75 %

- **POLSKO - Balzerowiczův plán**

- liberalizace cen a mezd
- omezení dotací firmám
- otevření trhu zahraničnímu zboží
- odstranění administrativních bariér

Liberalizace

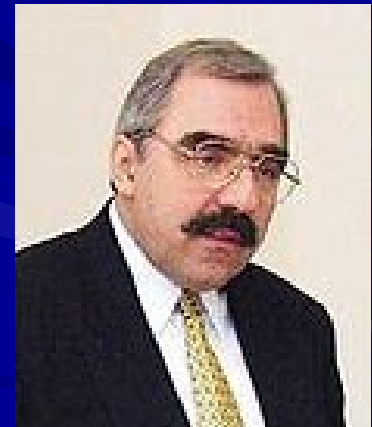
■ ČESKOSLOVENSKO - „česká cesta“

- 1. 1. 1991 - cenová deregulace
- liberalizace zahraničního obchodu
- otevření se světu, orientace na Západ
- na Slovensku zpomalení (V. Mečiar)

■ Maďarsko - Bokrosův balík

- již v roce 1989 bylo 63 % cen tvořeno trhem
- ekonomické rozhodování přeneseno na podniky
- až 1995 stabilizační opatření

Dopady liberalizace

- inflace
 - Polsko 1990: 586 %
 - ČR a Slovensko 1991: 57 %, resp. 51 %
 - Maďarsko: max. do 35 %
- umělá preference těžkého průmyslu
- podniky mohly samy určovat ceny výrobků
- výrazně vzrostl podíl soukromého sektoru
- snížení času na založení společnosti
- flexibilní pracovní trh

Privatizace

- ČSFR mělo horší počáteční pozice než Polsko nebo Maďarsko
- cíl: vytvoření struktury soukromých vlastníků

- otázka: rychlost X kvalita
- bankrotová legislativa
 - Polsko a Maďarsko přísnější než ČR a Slovensko

„V Polsku a Maďarsku se taky kradlo, ale ne tak snadno.“

Privatizace

■ MAĎARSKO

- improvizace, právní nejistoty = „spontánní“ privatizace
- poučení z chyb
- odmítnutí kupónové privatizace
- hledání strategického investora
- potřeba příjmů do rozpočtu

■ POLSKO

- značný vliv odborů - negativní
- nejasnost o roli zahraničního kapitálu
- zvýšení počtu privatizačních metod

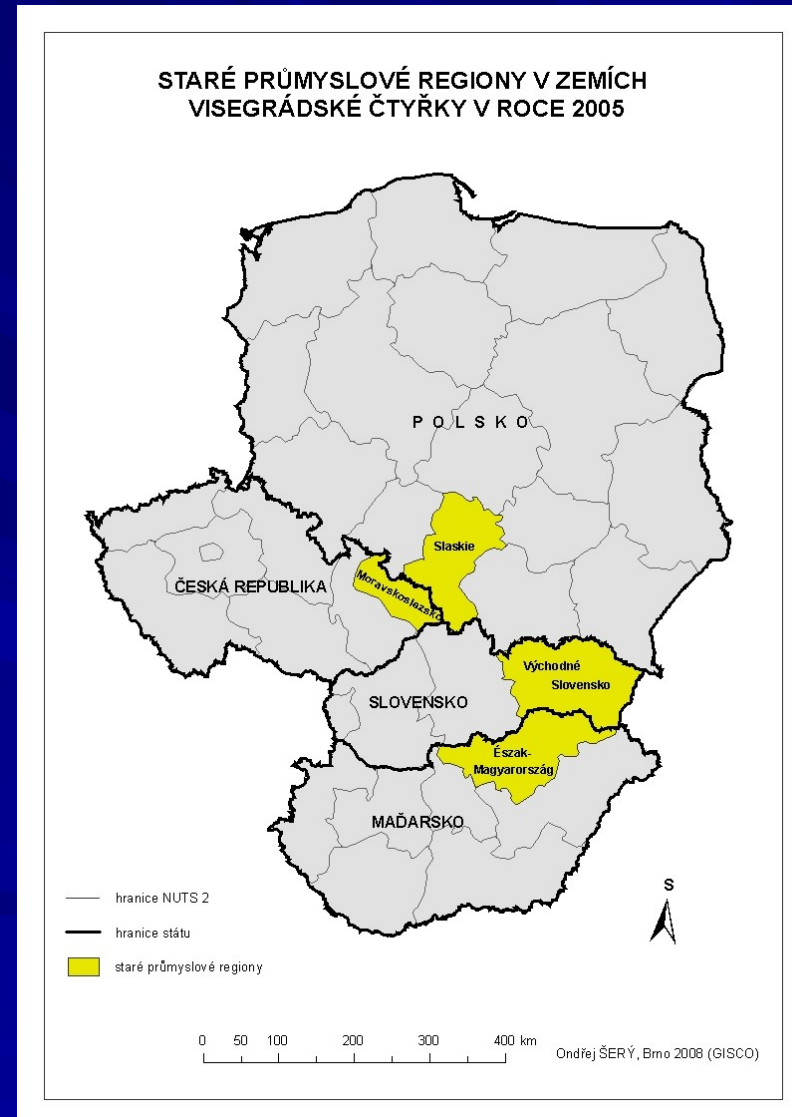
Privatizace

- restituce - 75 až 125 miliard korun
- malá privatizace - 30 miliard korun
 - veřejné aukce, 1991 - 1993
- velká privatizace - kupony
 - a, I. vlna (1991-1993) - 680 miliard korun
 - průmysl: strojírenský, kovodělný, textilní, stavebních hmot
 - b, II. vlna (do 1994) - 550 miliard korun
 - průmysl: hutnický, energetický, chemický
- investiční fondy - svěřeno až 72 % kuponů = „III. vlna“
- převod státního majetku městům a obcím

Restrukturalizace

- první privatizace nebo restrukturalizace ?
- problémové průmyslové regiony
 - dominance jednoho odvětví
 - malý podíl terciéru
 - špatné ŽP
 - sociálně-demografické vlastnosti
- Polsko - dobře pojatá, důraz na region
- Maďarsko - zahraniční investoři
- ČR - rušení výrob, propouštění, snižování energetické náročnosti, podpora malých a středních firem

Zahraníční obchod

- socialismus - obchod prostřednictvím RVHP
- 1988 - v ČSSR a Polsku zrušen státní monopol, v Maďarsku až 1991
- přeorientování z Východu na Západ
(pro ČSFR 1989 - 55 %, 1991 - 35 %, 1993 - 16 %)
- výhoda - levná pracovní síla
- výrazně narostla otevřenost

Zahraniční obchod - export

Stát		1990	[%]	1995	[%]	2000	[%]	2005	[%]
Česká republika	1.	SSSR	25,1	Německo	37,0	Německo	40,5	Německo	33,6
	2.	Německo	18,2	Slovensko	14,0	Slovensko	7,7	Slovensko	8,6
	3.	Polsko	6,1	Rakousko	6,6	Rakousko	6,0	Rakousko	5,6
Maďarsko ³	1.	Německo	16,9	Německo	28,6	Německo	37,2	Německo	30,1
	2.	Rakousko	7,5	Rakousko	10,1	Rakousko	8,7	Rakousko	5,6
	3.	Itálie	5,9	Itálie	8,5	Itálie	5,9	Itálie	5,5
Polsko	1.	Německo	25,1	Německo	38,3	Německo	34,9	Německo	28,2
	2.	SSSR	15,3	Nizozemsko	5,6	Itálie	6,3	Francie	6,2
	3.	Velká Británie	7,1	Rusko	5,6	Francie	5,2	Itálie	6,1
Slovensko	1.	SSSR	25,1	ČR	35,3	Německo	26,8	Německo	25,8
	2.	Německo	16,7	Německo	18,8	ČR	17,4	ČR	14,2
	3.	Rakousko	7,2	Rakousko	5,0	Itálie	9,2	Rakousko	7,1

Pramen: WIIW: *WIIW handbook of Statistics 2007*, 2007

Zahraniční obchod - import

Stát		1990	[%]	1995	[%]	2000	[%]	2005	[%]
Česká republika	1.	SSSR	24,3	Německo	31,5	Německo	32,3	Německo	30,1
	2.	Německo	22,3	Slovensko	11,8	Rusko	6,5	Rusko	5,7
	3.	Polsko	7,5	Rusko	7,5	Slovensko	6,0	Slovensko	5,6
Maďarsko ³	1.	Německo	17,4	Německo	23,4	Německo	25,5	Německo	27,7
	2.	Rakousko	10,0	Rusko	11,8	Rusko	8,1	Rusko	7,4
	3.	Itálie	4,1	Rakousko	10,7	Itálie	7,5	Rakousko	6,6
Polsko	1.	Německo	20,1	Německo	26,6	Německo	23,9	Německo	24,7
	2.	SSSR	19,8	Rusko	6,7	Rusko	9,4	Rusko	8,9
	3.	Itálie	7,5	Itálie	8,5	Itálie	8,3	Itálie	7,1
Slovensko	1.	Německo	20,1	ČR	27,8	Německo	25,1	Německo	20,6
	2.	SSSR	15,8	Rusko	16,6	Rusko	17,0	ČR	12,8
	3.	Rakousko	13,5	Německo	14,3	ČR	14,7	Rusko	10,7

Pramen: WIIW: *WIIW handbook of Statistics 2007*, 2007

Přímé zahraniční investice

- PZI přispěly k rychlejší restrukturalizaci a vyšší produktivitě
- zvýhodněny regiony u hranic a metropole
 - více než $\frac{2}{3}$ do Budapešti a Bratislavy
 - více než polovina do Prahy
- systém investičních pobídek
 - Maďarsko: od počátku -> pozdější úspěch
 - Polsko: ekonomické zóny (v nich jsou společnosti bez daní)
 - ČR: až od 1998

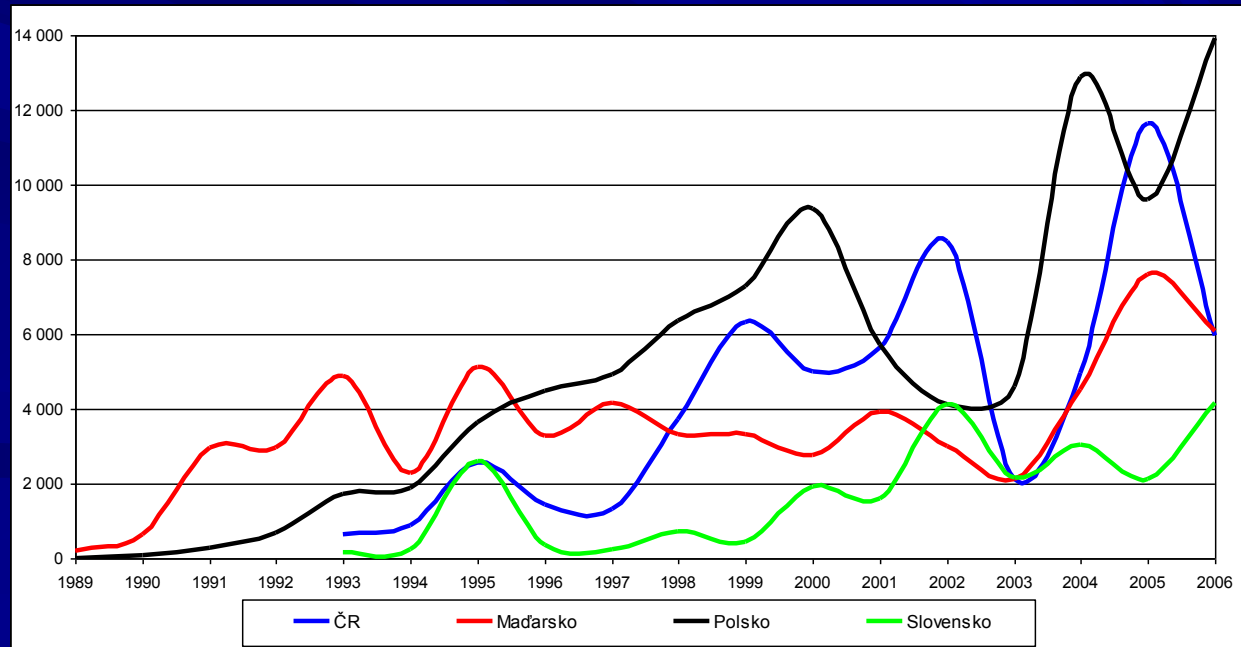
sleva na dani, podpora při výstavbě průmyslových zón, tvorbě pracovních míst a rekvalifikaci

 - Slovensko: podobný systém (zaveden v letech 1999 - 2001)

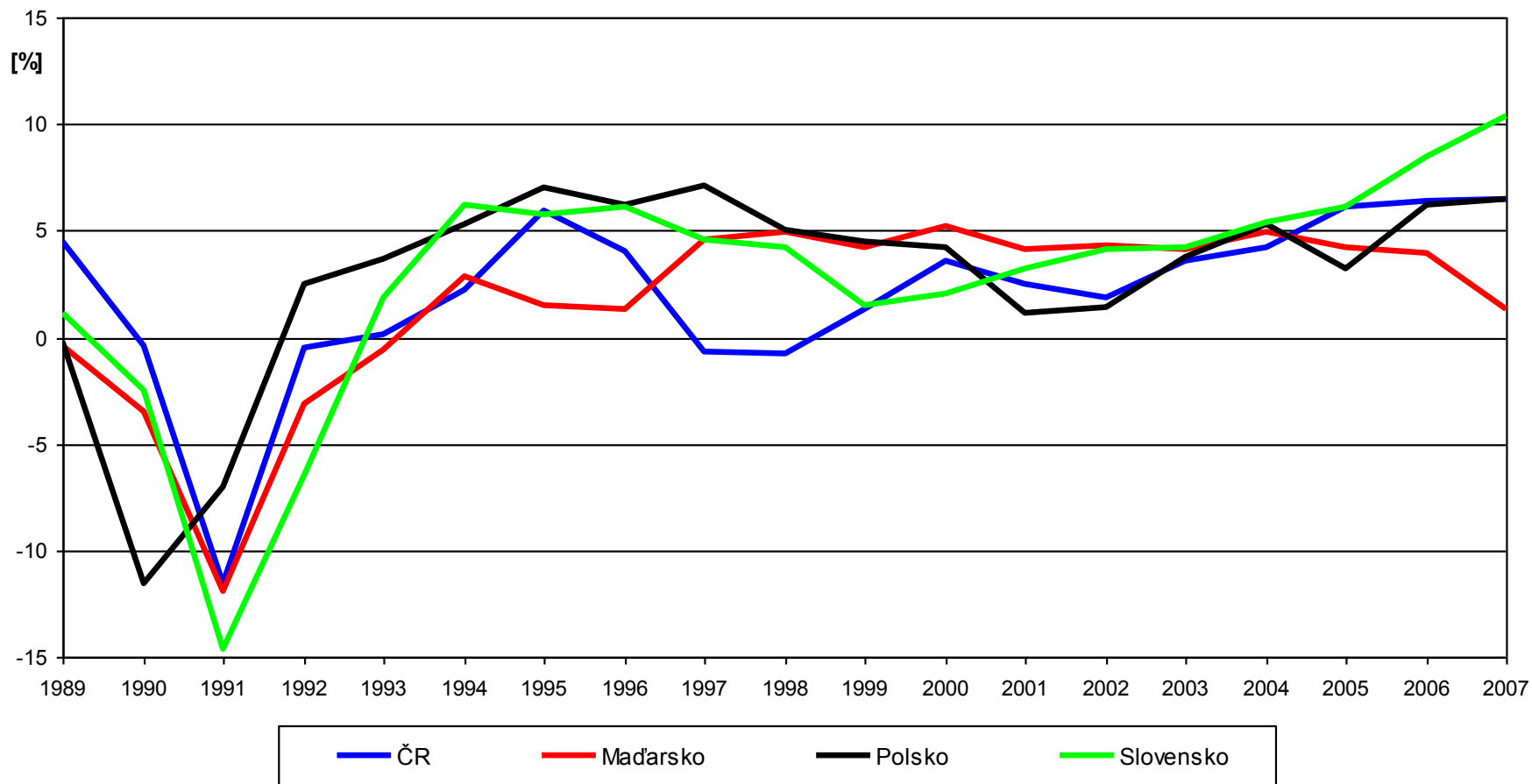
Přímé zahraniční investice

- v 90. letech příliv PZI narůstal
- 1990-1997 úspěch Maďarska, později Polsko a ČR
- Maďarsko a ČR dostaly nadprůměrné množství PZI
- odchod investorů ?

- telekomunikace
- automobily
- chemie (PL)
- farmaceutický průmysl (HU)

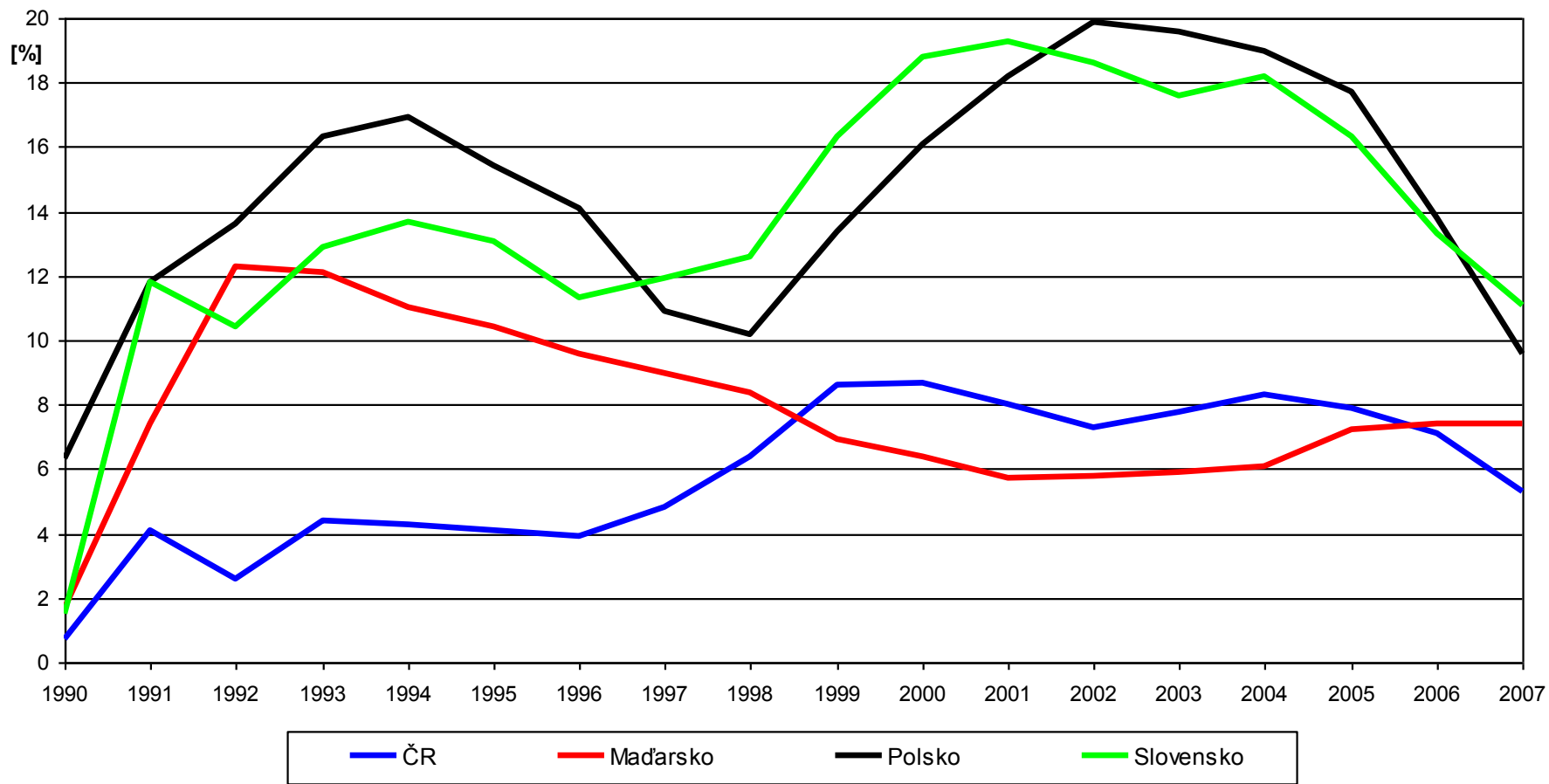

Hrubý domácí produkt

Pramen: OECD Factbook 2008: Economic, Environmental and Social Statistics, Real GDP growth, 2008

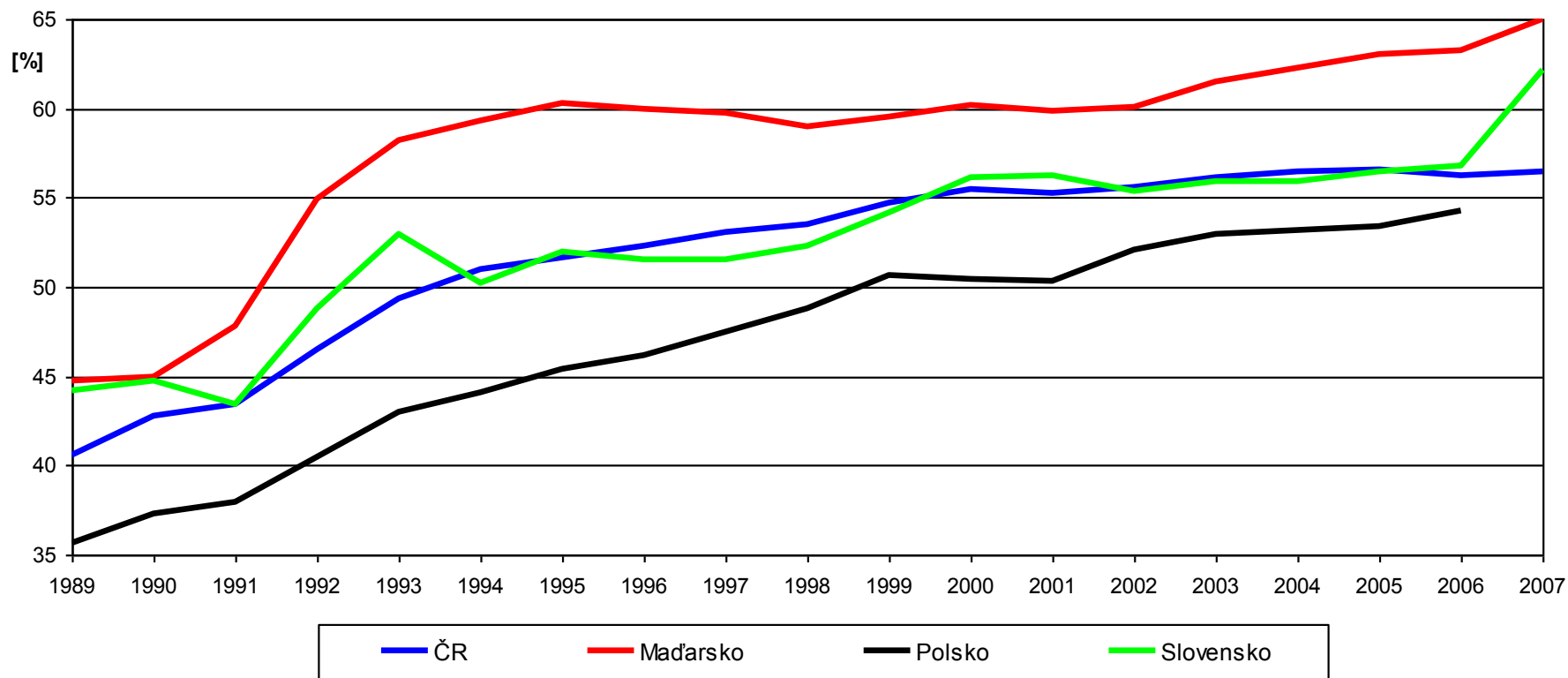
Nezaměstnanost

Pramen: OECD Factbook 2008: Economic, Environmental and Social Statistics, Unemployment rates: total, 2008

Zaměstnanost podle odvětví NH

Terciér

Pramen: ILO: Yearly statistics, Total employment by economic activity, 2008 + UNITED NATIONS: Statistical Yearbook - 37. - 42. issue, 1992-1997

Pracovní migrace před 2008

- pozitivní - zaplňují mezery na trhu práce
negativní - může nastat výrazný odliv pracovních sil
- struktura zahraničních pracovníků
 - ČR: Slováci (40 %), Ukrajinci (25 %), Vietnamci, Poláci
 - Slovensko: Češi (50 %), Poláci (13 %), Ukrajinci
 - Polsko: Ukrajinci, Bělorusové a Rusové (25 %), Vietnamci
 - Maďarsko: Rumuni (50 %), Slováci (18 %), Ukrajinci
- pracovní emigrace
 - nejvíce v Polsku (9 % pracovní síly) a na Slovensku (7 %)
 - cíl: VB, Irsko, Německo

Situace před ekonom. krizí

- euro
- reformy
- konkurence
- dopravní prostředky
- elektrické a optické přístroje (kromě PL)
- kovodělný průmysl
- potravinářství (HU, PL)
- X
- TOK

PRŮMYSLOVÉ REGIONY V ZEMÍCH
VISEGRÁDSKÉ ČTYŘKY V ROCE 2005

Budoucnost po krizi

- odvětví s vysokou přidanou hodnotou
- malá spolupráce VŠ se soukromými firmami
- dopravní infrastruktura
- energetické zdroje

- technické profese
- neformální vzdělávání
- celoživotní vzdělávání
- občané starší 55 let

- samosprávné celky

Zdroje dat

- ČR - Český statistický úřad (ČSÚ)
<http://www.czso.cz>
- Slovensko - Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR)
<http://www.statistics.sk>
- Maďarsko - Központi Statisztikai Hivatal (KSH)
<http://www.ksh.hu>
- Polsko - Główny Urząd Statystyczny (GUS)
<http://www.stat.gov.pl>

Štatistický úrad Slovenskej republiky

Główny Urząd Statystyczny

Zdroje dat

- WIIW – Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche
<http://www.wiiv.ac.at>
- OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development
<http://www.oecd.org>
- Eurostat – European Statistical Office
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- ILO – International Labour Organisation
<http://www.ilo.org>
- UNCTAD – United Nations Conference on Trade and Development
<http://www.unctad.org>

International
Labour
Organization

Děkuji za pozornost !!!

